

ДОНАЦИЈАМА ДО ЧИСТЕ СРБИЈЕ

На територији Републике Србије послове разминирања планирају, организују и обављају, у оквиру својих надлежности Центар за разминирање, Управа за ванредне ситуације МО, Министарство унутрашњих послова и Војска Србије

Познато је да неексплодираних мина представљају „успаваног“ убицу, који чак и деценијама после употребе наноси разорне последице својим жртвама. Зато је чишћење минских поља и уклањање свих врста мина, а посебно оних најмасовнијих – противпешадијских, обавеза свих земаља потписница отавске Конвенције о забрани противпешадијских мина из 1997. године. Међу њима је и Србија, у којој, према неким подацима, има две-три стотине хиљада мина, расејаних на неколико „загађених“ подручја. С обзиром на то да се број неексплодираних мина у неким земљама света мери и десетинама милиона (Египат 23 милиона, Иран 16 милиона, Ангола 15 милиона, Ирак и Авганистан по 10 милиона, Хрватска и Босна и Херцеговина по три милиона), може се закључити да наша земља није на листи најугроженијих. Нажалост, мине нису једина претња. Опасност од неексплодираних авионских и касетних бомби, заосталих после агресије Северноатлантског пакта на Србију, још није сасвим искључена.

О томе колико је „скривених“ мина, касетних и авионских бомби (за)остало на нашим просторима и како напредује њихово уклањање, нешто више сазнали смо од Петра Михајловића, директора Центра за разминирање Србије, који, на почетку разговора за „Одбрану“, истиче да, без одговарајуће финансијске помоћи страних донатора, чишћење минских поља, касетних бомби и других неек-

сплодираних убојних средстава у Србији може потрајати и више од десет година.

Проблеми у вези са размињањем, код нас су, углавном, проузроковани недостатком новца за реализацију већ урађених пројеката и специфичностима минске ситуације. На нашим просторима за протеклих сто година вођено је више ратова, чија су последица и велике количине заосталих неексплодираних убојних средстава, различите величине, конструкције и порекла. Проблеми су увећани након бомбардовања НАТОа, које је за последицу оставило присуство авионских и ракетних пројектила велике масе, али и загађеност територије касетним бомбама. У периоду од 1990. до 1999. године грађани су на различите начине дошли у посед убојних средстава која све чешће одбацују. Због свега тога, кад је реч о неексплодираним убојним средствима, мислимо пре свега на ваздухопловне и ракетне пројектиле велике масе и површине

загађене касетним бомбама из 1999. године, минска поља са противпешадијским и противтенковским минама, површине загађене неексплодираним убојним средствима расутих приликом експлозија објеката за смештај МЕС од 1999. и 2000. године, појединачна убојна средства заостала из претходних ратова као и она у неовлашћеном поседу грађана и средства која се налазе у рекама и језерима из различитих периода. Наравно, реч је само о земљишту и објектима које не користе Војска и полиција, односно о терену за такзвану хуманитарну употребу, које се разминура и чисти по правилима хуманитарног разминурања, а које се умногоме разликује од војног. Пре свега, по процедури, регулисаном Међународним стандардима за хуманитарно разминурање, коју смо дужни да испоштујемо до најситнијег детаља.

□ *Колико се у Србији поштују Међународни стандарди за хуманитарно разминурање брине управо Центар коме сте на челу. Да ли од тога зависи избор „извођача деминаерских радова“ у Србији, односно ко одлучује о томе која фирма ће добити посао?*

Послове разминурања по међународним стандардима у Србији, као и у другим земљама у региону, обављају специјализована предузећа и друге организације које су за те послове регистроване, технички опремљене и кадровски оспособљене. Нажалост, међу њима је веома мало наших фирми, свега четири, а тек је једна истински конкурентна у међународним размерама. Избор извођача радова на реализацији наших пројеката разминурања, на основу веома обимне и прецизне конкурсне процедуре, обавља финансијер, најчешће Међународна фондација за разминурање и помоћ жртвама мина, која уговорену цену радова исплаћује тек две недеље после окончања радова и издавања сертификата, што је једна од отежавајућих околности за наше фирме, јер не могу саме да финансирају разминурање. При томе се поштовање Међународних стандарда за хуманитарно разминурање уопште не поставља. Они се морају испунити, а потврду о томе, после вишеструке и детаљне контроле квалитета разминурања, у облику сертификата, даје наш центар. Поред тога, Центар за разминурање Србије обавља извиђање терена

СТРОГА ПРАВИЛА У РАДУ

Размињање терена је специфичан, изузетно напоран и сложен посао, који се обавља ручно, а на тежем и неприступачном терену и уз помоћ машина. Међународни стандарди за хуманитарно разминурање подразумевају вођење изузетно детаљне и сложене документације, поштовање веома прецизних радних пројеката и строгу дисциплину у раду.

Током једночасовног рада деминаер мора да одмара 15 минута, без изузетка да користи заштитни шлем с визиром и прслук, исправан детектор мина... Може да ради највише пет сати дневно и да пређе не више од сто квадратних метара.

СВЕ ВИШЕ НАМ ВЕРУЈУ

Иако су припадници Војске, полиције и цивилне заштите у току и одмах након бомбардовања, без употребе детектора уклонили одређени број касетних бомби, на тим теренима, оне се још налазе на дубини од десетак и више центиметара. Међународни стандарди за хуманитарно разминурање подразумевају да се на очишћеном терену не налази ни најмањи траг метала. Контролу квалитета извршеног посла обавља Центар за разминурање, који издаје и сертификат о извршеном хуманитарном разминурању.

Дешавало се да нам људи не верују, чак су поједини власници пољопривредних земљишта на којима је Војска чистила терен без детектора, бранили да обавимо испитивање. Касније, кад су бомбе пронађене баш тамо где су власници земље тврдили да их нема, били су бескрајно захвални.

„засејаног“ минама и другим неексплодираним убојним средствима, израђује пројекте и пројектне задатке за разминурање, реализује међународну сарадњу у тој области и стара се о испуњењу међународних уговора и стандарда.

□ *То значи да сте надлежни и за прикупљање (страних) донација за реализацију послова разминурања?*

Наравно. Центар за разминурање од оснивања усклађује послове у вези са чишћењем минских поља и терена од неексплодираних касетних и авионских бомби, што подразумева и бригу о финансирању тог обимног посла. Урадили смо много пројеката, који тек чекају финансијере, а много тога је и завршено. Кад је реч о противпешадијским и противтенковским минама, заосталим у пограничном подручју с Хрватском, у селима Јамена и Моровић у општини Шид, по Међународним стандардима за хуманитарно разминурање очишћено је

око пет квадратних километара минских поља, остало је још око километар и по. Очекујемо да се тај посао оконча до краја 2009. године.

Средства за већ обављене послове на том подручју, у износу од 5.750.000 евра, обезбеђена су донацијама (пет и по милиона) уз помоћ Међународне фондације за разминурање и помоћ жртвама и од наших јавних предузећа. Поред тога, ранија разминурања финансирале су САД, Норвешка, Шпанија, Канада, Словачка и Чешка.

Разминурање једног квадратног метра минског поља сада кошта око 1,3 евра, раније је било и двоструко више, из чега се јасно види колико је новца потребно за разминурање терена у шидској општини. Али, разминурање минских поља није једини посао који усклађујемо и контролишемо. Центар за разминурање надлежан је и за авионске и касетне бомбе. Процењује се да од бомбардовања наше земље на више од 40 локација има око 60 авионских бомби и других пројектила велике масе. Знамо да неексплодираних авионских бомби има и у Дунаву и Сави. Лоцирање, откопавање, деактивирање и вађење тих пројектила је посебно компликовано, па се и цена уклањања, у зависности од локације и дубине, сразмерно повећава до 250.000 евра по комаду. До сада је испитана површина од готово четири милиона квадратних метара, пронађено је седам авионских бомби тежине и до 930 килограма. Средства за те радове у износу од два и по милиона евра обезбедили су Дунавска комисија, јавна предузећа у Србији, градови Београд и Суботица. У току је претраживање још 12 локација на Дунаву и Сави, укупне површине од око шест хектара. Са око 2.600.000 евра, те радове финансира Европска агенција за реконструкцију, која је спровела конкурсну процедуру и изабрала извођаче послова, започетих 9. маја. Све то реализује се у оквиру великог пројекта Европске уније о несметаној и безбедној пловидби Дунавом и Савом.

□ *Посебан проблем јесу касетне бомбе, које се налазе на више локација. Нека подручја до сада је разминурала Војска. Ви сте обишли терен, обавили извиђање и закључили да посао није окончан. Докле се ту стигло?*

Поред разминурања и чишћења терена од касетних бомби, реализованог у надлежности Центра за разминурање, током последње

две године припадници Управе за ванредне ситуације Министарства одбране, уништили су, по пријави грађана, 78 касетних бомби.

Опште извиђање подручја на којима су 1999. године бачене те бомбе обавила је још 2001. године италијанска организација INTERSOS. Показало се, међутим, да то извиђање није било довољно прецизно, па је у току генерално извиђање свих микролокација по којима је дејствовао НАТО. Тражили смо податке и од Алијансе, али смо, од девет, добили свега два, што није довољно. И поред тога Центар за разминурање је наставао са извиђањем терена и организовањем чишћења, па је, у складу с Међународним стандардима, очишћено око тридесет хектара земљишта на коме је пронађено 295 касетних бомби. Неке од њих налазиле су се и на теренима чишћеним без употребе детектора, на дубини од око 50 центиметара. Средства у износу од три милиона евра обезбедила је Међународна фондација за разминурање и помоћ жртвама мина из донација САД и Чешке, 500.000 евра дала је Влада Србије, а 130.000 евра дала је Фабрика дувана Ниш.

Чишћење терена од касетних бомби захтева посебну пажњу, специфичан приступ и додатну обуку деминера. Користе се и посебне, оклопене грађевинске машине и роботска возила, што утиче на цену радова. Чишћење једног квадратног метра површине на којој се налазе касетне бомбе кошта и до 1,2 евра, тако да је за комплетну санацију терена захваћеног тим бомбама у нашој земљи, односно око 23 хектара, потребно око 25 милиона евра.

□ *Недавно сте потписали Меморандум о узајамном разумевању са руском државном агенцијом „Емерком“, којим је прецизирана помоћ Владе Руске Федерације у чишћењу цивилног дела нишког аеродрома од касетних бомби. У том послу, поред 40 руских деминера, учествују и фирме из Србије и Хрватске.*

Представницима „Емеркома“ предали смо неколико пројеката за чишћење терена од касетних бомби, а они су највеће занимање показали за нишки аеродром. Донација Владе Руске Федерације за разминурање у Србији у 2008. години, из које се финансира и тај, први, пројекат износа шест милиона долара, а носилац радова је државна агенција „Емерком“, која је ангажовала српску и хрватску фирму. Радови су отпочели 31. јула и трајаће око шест месеци. То је резултат наше активности у остваривању међународне сарадње у области хуманитарног разминурања.

Министарство за цивилну одбрану, ванредне ситуације и отклањање последица елементарних непогода Руске Федерације показало је велико разумевање за нашу ситуацију и недостатак новца за процес чишћења терена погођеног касетним бомбама. Верујем да је то

КАСЕТНЕ УБИЦЕ

Колико су опасне касетне бомбе, говори и податак да су неке од њих активирани и после десетак година. Иако укопане десетак и више сантиметара у земљи, било је довољно додирнути их да се активира кумулативни млаз и тако распрсну на десетине убиствених куглица. Зато се оне, после откопавања, обавезно уништавају на лицу места.

тек почетак наше сарадње, јер у Србији има шест подручја, са више десетина микролокација, на којима се налазе неексплодирани касетне бомбе. Процењује се да заузимају површину од око 23 милиона квадратних метара. Са неких микролокација Војска, цивилна заштита и полиција су већ уклонили на стотине касетних бомби, које су биле видљиве голим оком, али се то не сматра чишћењем терена по Међународним стандардима за хуманитарно разминурање, јер су бомбе уклањане само с површине земље, док оне на дубини нису. Та активност Војске, цивилне заштите и полиције знатно је допринела смањењу броја страдалих, посебно цивила, али се та подручја не сматрају безбедним тереном и посао није окончан.

□ *После извесног затишја, процес разминурања је поново интензиван. Томе је свакако допринела и „руска инјекција“. Да ли су међународне донације довољне?*

Без међународне финансијске помоћи Србија тешко може сама да оконча посао разминурања. Ако се донације буду обезбеђивале као досад, нећемо моћи да завршимо чишћење Србије за деценију, или две. Зато је, поред страних донација, што је основни извор финансирања хуманитарног разминурања, не само код нас, неопходно обезбедити и домаће инвеститоре. Нема разлога да нека добростојећа предузећа, нарочито државна, која су често и власници „загађених“ подручја, не дају значајнији допринос финансирању процеса чишћења терена погођених касетним бомбама. Наравно, очекујемо и још веће учешће страних донатора, посебно оних земаља које су, у оквиру Алијансе, учествовале у бомбардовању Србије. То је унеколико и њихова обавеза.

Надлежност Центра за разминурање није само да контролише квалитет обављених радова и издаје сертификате већ и да упозори релевантне међународне институције да је процес разминурања у Србији отежан, те да обавести јавност о напорима које наша земља чини у тој области. Понављам, без веће међународне финансијске помоћи Србија сама тешко може да оконча разминурање. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Немања ПАНЧИЋ